

20

Voor feiten en cijfers
over werkgelegenheid

Jaargang 14, november 2009

LISA nieuws

2

LISA, een belangrijke bouwsteen voor
ruimtelijk economisch onderzoek

4

De economische betekenis van de vrijetijdsector
en de bijdrage van LISA daarin

7

LISA klaar voor 2010!

8

Opleidingskeuze en arbeidsmarkt in regio Rijnmond
stemmen met elkaar overeen

10

LISA in beeld

De economische betekenis van de vrijetijdssector en de bijdrage van Lisa daarin

“Doorbraak bereikt naar een landelijke standaard”

Alfons Bloemberg en Freerk Viersen, Provincie Gelderland

Het vaststellen van de landelijke standaard voor de vrijetijdssector is een belangrijke doorbraak. Op 20 oktober jl. is deze standaard, waarmee de economische betekenis van recreatie en toerisme wordt gemeten, middels de presentatie van het rapport “De Landelijke R&T Standaard” in het provinciehuis te Utrecht gelanceerd. Voor het eerst is er overeenstemming over de te gebruiken bronnen en de manier van berekenen van de economische betekenis van deze sector. Benchmarking tussen provincies en regio's is nu beter mogelijk. Daarnaast kan aanvullend onderzoek afgestemd worden op de afbakening en definities die in de standaard gebruikt worden.

Er wordt veel gezegd en geschreven over het - groeiende - belang van de vrijetijdssector en over de economische betekenis van deze sector. Maar wat hier nu precies mee bedoeld wordt en hoeveel de vrijetijdssector nu in economische termen 'waard' is, daar zijn de meningen over verdeeld. Landelijk geeft de Satellietrekening Toerisme van het CBS inzicht in het aandeel van toerisme in het bruto binnenlands product en in het aantal toeristische banen. Deze bronnen zijn uitsluitend op landelijk niveau beschikbaar. Op provinciaal en regionaal niveau worden echter veel verschillende bronnen en methoden gebruikt voor het bepalen van de economische betekenis. Er is geen landelijke standaard. Dit heeft tot gevolg dat het vergelijken van provincies of regio's niet of minder goed mogelijk is of dat er appels met peren vergeleken worden.

Aanleiding en uitgangspunten

In 2008 is tijdens de provinciale kennisdag¹ geconstateerd dat er behoefte is aan - en voor het eerst ook in brede kring draagvlak is voor - een landelijke standaard voor het bepalen van de economische betekenis van de vrijetijdssector. Naar aanleiding hiervan hebben zes provincies (Utrecht, Flevoland, Gelderland, Overijssel, Noord- en Zuid-Holland) uit het Interprovinciaal Overleg (IPO) de KennisAs - een samenwerkingsverband van diverse provinciale bureaus op het gebied van toeristische marketing en promotie - de opdracht gegeven een landelijke standaard te ontwikkelen waarmee de economische betekenis van de vrijetijdssector beter meetbaar wordt. Zo wordt ook een betere vergelijking mogelijk van de resultaten: landelijk en tussen de provincies onderling. De onderzoeksstandaard is totstandgekomen in samenwerking met het CBS en het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC). Ook is vanuit het Bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland deelgenomen aan de werksessies. De methode is in opdracht van de provincies ontwikkeld door de KennisAs. De methode is bovendien opgebouwd in modules. Dit maakt het mogelijk om gericht gebruik te maken van bronmateriaal voor specifieke onderzoeksvragen. Tenslotte is het mogelijk om aanvullend onderzoek te doen en deze gegevens op te slaan in de landelijke standaard.

Uitgangspunten voor de landelijke standaard:

- vergelijkbaarheid staat voorop;
- transparantie;
- betaalbaarheid;
- zoveel mogelijk gebruik van bestaande - landelijke - bronnen;
- voldoende flexibiliteit voor regionale diversiteit.

Verder biedt de standaard - zoveel mogelijk - de mogelijkheid om:

- op regionaal niveau uitspraken te doen en toeristische regio's met elkaar te vergelijken;
- de vrijetijdssector te vergelijken met andere sectoren;
- over meer jaren (trendmatige) uitspraken te doen.

De landelijke standaard - die dynamisch van aard is - is er primair op gericht om in de informatiebehoefte van de provincies te voorzien. De meerwaarde van de standaard ligt vooral in de mogelijkheid om de resultaten van een provincie met andere provincies of regio's en met de landelijke resultaten te vergelijken. Een stijging van de werkgelegenheid in een bepaalde provincie met 2% lijkt heel positief, maar als de gemiddelde stijging in Nederland 4% bedraagt, steekt de 2% hier magertjes tegen af. Verder kan de standaard - met de daarin gebruikte definities en afbakening - ook gebruikt worden als kader bij het uitvoeren van nieuw, aanvullend onderzoek. Zo heeft de Regio Twente bij het uitzetten van de Twente Toerisme Monitor (2009), de onderzoeksbureaus als voorwaarde meegegeven dat deze monitor zoveel mogelijk moet aansluiten bij de landelijke standaard.

Economische betekenis

De meest gebruikte indicatoren om de economische betekenis van de vrijetijdssector en het zakelijk bezoek te bepalen zijn de bestedingen en de werkgelegenheid. Op de bestedingen wordt verder niet ingegaan in dit artikel, hiervoor wordt verwezen naar het rapport.

¹ Jaarlijks organiseren het NBTC en de KennisAs (een samenwerking tussen ATCB/TNH, GOBT en ZHBT) een provinciale kennisdag. Deze wordt georganiseerd voor provinciale beleidsmedewerkers en onderzoekers (op het gebied van de vrijetijdssector of recreatie & toerisme), de kennis- en onderzoeksmedewerkers bij de provinciale bureaus voor toerisme en het NBTC. Doel van de provinciale kennisdag is het uitwisselen en gebruik maken van de aanwezige kennis bij de verschillende partijen.

Keuze voor LISA als bron van werkgelegenheid in de landelijke standaard

De werkgelegenheid kan via de vraag of via het aanbod bepaald worden. Een aantal onderzoeksbureaus bepalen de werkgelegenheid via de vraagkant. Dit houdt in dat eerst de bestedingen in kaart worden gebracht en vervolgens met behulp van een rekenmodel met kengetallen de werkgelegenheid berekend wordt. Deze kengetallen zijn voor een deel afkomstig uit landelijke statistieken en worden voor een ander deel aangevuld op basis van eigen onderzoek. Kengetallen hebben onder meer betrekking op BTW/accijns- en inkooppercentages en arbeidscoëfficiënten. Een andere mogelijkheid is om de werkgelegenheid aan de aanbodzijde te meten. Dit houdt in dat aan bedrijven wordt gevraagd hoeveel werknemers zij in dienst hebben. Hiervoor zijn in hoofdlijnen twee landelijke bronnen beschikbaar:

- LISA (Landelijk Informatie Systeem Arbeidsplaatsen en vestigingen).
- CBS: Arbeidsrekeningen, Sociaal Statistisch Bestand (SSB) en Statistiek Werkgelegenheid en Lonen (SWL) en de SRT (Satelliet Rekening Toerisme).

- Biedt detailinformatie tot op microniveau (5 digit niveau branche). Biedt daarom meer informatie over de werkgelegenheid dan berekeningsmodellen op basis van bestedingen.
- Informatie wordt op vestigingsniveau verzameld en verwerkt, waardoor elke selectie mogelijk is (combinatie van ruimtelijk en sectoraal niveau, vijfjijferige statistiek).
- Meerjaren statistieken zijn mogelijk (reeks van 10 jaren zonder trendbreuken). Een eventuele aanpassing van de standaard kan zonder probleem met terugwerkende kracht voor de afgelopen jaren worden verwerkt.
- De vestigingenregisters worden continu geactualiseerd waarbij - indien van toepassing - historische gegevens geantdateerd worden.
- Het vestigingenregister is van hoge kwaliteit.
- Landsdekkende informatie. Dit maakt vergelijking tussen provincies en met het landelijk totaal mogelijk.
- Het is een bestaande generieke bron. Bedrijfsleven wordt niet lastig gevallen met extra onderzoek voor specifiek de R&T-sector.
- Het is een integrale meting; geen steekproef.

Voordelen van meten via de vraagkant:

- Je meet de directe werkgelegenheid voor dezelfde categorieën van toeristisch-recreatieve c.q. zakelijke activiteiten als bij de bestedingen.
- Tegelijk kun je door middel van het rekenmodel de effecten op de andere sectoren, de indirecte werkgelegenheid, apart in kaart brengen.
- De werkgelegenheid kan uitgedrukt worden in FTE's (een nauwkeuriger maat dan aantal banen).
- Seizoenswerkgelegenheid wordt integraal meegenomen in de berekening.

Nadelen van meten via de vraagkant:

- In de meeste gevallen betekent dit dat een extern adviesbureau moet worden ingehuurd om de berekening te maken. De berekening is niet volledig transparant.
- De output van het model is volledig bepaald door de input van hetzelfde schaalniveau. Gevolg hiervan is dat je daardoor geen verrassingen kunt verwachten. In de praktijk zijn de resultaten op een minder detailniveau beschikbaar qua bedrijfscategorie dan bij bijv. LISA.
- Het gaat om een model met diverse aannames waarbij omtrent de hardheid van de uitkomsten discussie mogelijk is.

Op basis van een zorgvuldige afweging van de voor- en nadelen van de verschillende methoden en bronnen, is voor LISA als bron gekozen. Hiermee wordt dus impliciet de keuze gemaakt voor meten aan de aanbodkant. Bij de keuze voor LISA heeft een aantal overwegingen een belangrijke rol gespeeld:

- Provincies maken reeds gebruik van het vestigingen- en werkgelegenheidsregister om werkgelegenheid van andere sectoren in beeld te brengen. De werkgelegenheid in de R&T-sector kan daarmee ook goed vergeleken worden met die van de andere economische sectoren en afgezet worden ten opzichte van de totale werkgelegenheid in de provincie (eenduidige bestuursinformatie).
- Géén extra kosten voor de provincies.
- Transparant model: provincies kunnen dit model toepassen zonder hulp van een gespecialiseerd adviesbureau.

Afbakening vrijetijdssector LISA

Midden jaren negentig heeft het Bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland o.a. op basis van afbakeningen van NRIT, het ministerie van EZ, Kamers van Koophandel een afbakening van de sector Recreatie en Toerisme vastgesteld op vijfjijferig² niveau van SBI-codes. De toegepaste indeling blijkt in de jaren daarna door veel provincies - soms met kleine aanpassingen - te zijn toegepast. Ook komt de indeling grotendeels overeen met de toegepaste afbakening in de Satelliet Rekening Toerisme. In overleg met provincies en CBS is een aantal wijzigingen in het oorspronkelijke schema van Gelderland doorgevoerd. Daarnaast geldt dat de SBI-indeling 1993 inmiddels is vervangen door SBI-2008. Ook is gekeken naar de wegingsfactoren, die zijn in een aantal gevallen aangepast. Een aantal branches dat samenhangt met de vrijetijdssector is namelijk niet integraal toegerekend aan de toeristisch-recreatieve sector, maar ten dele.

² Werkgelegenheid Toerisme en Recreatie in Gelderland, 1989-1994
Bureau Economisch Onderzoek provincie Gelderland

Verder is de landelijke afbakening van de vrijetijdsector ook in een aantal groepen onderverdeeld, namelijk:

logiesverstrekking, horeca, detail- en groothandel, vervoer, cultuur, recreatie en amusement, sport en overig.

Naast de afbakening van de totale vrijetijdsector is ook een thema standaard opgesteld voor de werkgelegenheid in de watersport. Voor deze thema standaard is een aantal SBI-codes uit de totale standaard apart opgenomen om specifiek de watersport in beeld te brengen.

In onderstaande tabel is als voorbeeld van een provinciale benchmark de werkgelegenheid van de sector vrijetijdseconomie conform de landelijke standaard doorgerekend per provincie. Omvang en aandeel van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie ten opzichte van het totaal is weergegeven voor 2008 evenals de gemiddelde procentuele jaarlijkse groei in de periode 2004-2008.

Tabel 1: Omvang werkgelegenheid vrijetijdseconomie (absoluut en in % van de totale werkgelegenheid), provincies en Nederland, gemiddeld % jaarlijkse groei 2004-2008

Provincie	Werkgelegenheid 2008		Werkgelegenheid 2004		Gem. % jaarlijkse groei 2004-2008
	abs.	%	abs.	%	
Groningen	14.360	3,0%	13.490	3,0%	1,6%
Friesland	19.730	4,1%	18.330	4,1%	1,9%
Drenthe	13.830	2,9%	12.060	2,7%	3,5%
Overijssel	30.300	6,3%	28.310	6,4%	1,7%
Flevoland	8.500	1,8%	7.340	1,7%	3,7%
Gelderland	55.270	11,6%	51.300	11,6%	1,9%
Utrecht	30.950	6,5%	28.610	6,5%	2,0%
Noord-Holland	103.460	21,6%	95.260	21,5%	2,1%
Zuid-Holland	78.790	16,5%	74.280	16,7%	1,5%
Zeeland	14.430	3,0%	13.770	3,1%	1,2%
Noord-Brabant	70.320	14,7%	63.950	14,4%	2,4%
Limburg	38.310	8,0%	36.860	8,3%	1,0%
Nederland	478.260	100,0%	443.540	100,0%	1,9%

Bron: LISA, 2008.

In de kaart (op pagina 7) is als voorbeeld van een intraprovinciale benchmark het aandeel van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie voor de gemeenten van Gelderland voor 2008 weergegeven.

Het volledige rapport met daarin opgenomen de relevante SBI-codes en te hanteren gewichten is te downloaden op www.ipo.nl onder 'publicaties'.

De auteurs, Alfons Bloemberg (deelnemer werksessies landelijke standaard) en Freerk Viersen (LISA-vertegenwoordiger Gelderland), zijn beiden werkzaam bij het Bureau Economisch Onderzoek van de Provincie Gelderland

E mail:
a.bloemberg@prv.gelderland.nl
f.viersen@prv.gelderland.nl

